

GOVOR U PREDŠKOLSKOJ DOBI

/pripremila **Marina Zajčić**, prema: *Najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi – priručnik za roditelje, odgojitelje, pedijatre i sve koji prate razvoj djece*. Hrvatsko logopedsko društvo, Sekcija predškolskih logopeda grada Zagreba./

ŠTO JE GOVOR ?

Govor je osnovni način komunikacije među ljudima i uvjet je za zadovoljavanje socijalnih potreba pojedinca. Proces razvoja govora nije jednolik. Faze bržeg razvojnog tempa izmjenjuju se s fazama zatišja, čak i nazadovanja.

Da bi dijete ovladalo govorom mora postojati **ORGANSKA** osnova za razvoj govora. To znači:

- dobar sluh
- normalna inteligencija
- dobra govorna motorika
- razvijena slušna percepcija
- razvijeno razlikovanje glasova
- jezična sposobnost

RAZVOJ GOVORA OD PRVE DO PETE GODINE

U prvoj godini dijete izražava svoja emocionalna i fiziološka stanja krikom, gugutanjem pa brbljanjem. Reagira na zvukove, poznate glasove i lica.

Krajem prve godine s prohodavanjem dijete izgovara prvu riječ sa značenjem, ovisno o intonaciji ta riječ će imati neko vrijeme i više značenja.

U drugoj godini fond riječi se povećava - najviše imenice. Oko 18. mjeseca javljaju se glagoli, nastaje dvočlana rečenica. Pr: „mama daj.“ Dijete sluša jednostavne priče, na zahtjev pokazuje dijelove tijela i slike u knjizi.

U trećoj godini rječnik je bogatiji, rečenica tročlana, koristi sve vrste riječi, učvršćuje se temelj materinjeg jezika. Okolina slabije razumije trogodišnjake jer su glasovi govora

neprecizni. Dijete sluša radio na istoj razini glasnoće kao i ukućani, čuje poziv iz druge sobe.

Četverogodišnje dijete govori tečno, gramatički pravilno, za širu okolinu razumljivo. Nema glasa r ili ga nedovoljno pravilno izgovara. LJ je lj a s, z, c, š, ž, č, ć, dž, đ su umekšani.

Petogodišnje dijete pravilno izgovara sve glasove govora, zainteresirano je za slova, ima osjećaj za rimu, izdvaja početni pa i posljednji glas u riječi.

KADA POTRAŽITI SAVJET LOGOPEDA ?

Svako dijete je jedinstveno i ima svoj individualni tempo razvoja. Mnogi roditelji često su u nedoumici kada prvi put posjetiti logopeda. Kada posumnjate ili osjetite da s govorom vašeg djeteta nešto nije u redu **DOBRO JE** posavjetovati se s logopedom jer je puno lakše i bezbolnije spriječiti nego ispravljati pogreške u govoru.

Često se roditelji toliko priviknu na način govora djeteta te s njim komuniciraju prihvaćajući njegov način govora čime nesvjesno podržavaju iskrivljen govor.

Po dolasku u neko drugo socijalno okruženje dijete postaje svjesno da govori drugačije od vršnjaka, ostali ga ne razumiju te se može osjećati nesretno, ljuto i frustrirano. Zbog toga sve rjeđe govori, ne želi govoriti pred skupinom, a u komunikaciji se sve češće oslanja na geste.

Stoga, kao što svaki puta kad je dijete bolesno posjetite liječnika, a ne čekate da dijete samo ozdravi, tako i kada primijetite da postoje odstupanja u govoru vašeg djeteta posjetite logopeda.

NAJČEŠĆI POREMEĆAJI JEZIČNO GOVORNE KOMUNIKACIJE

POREMEĆAJI IZGOVORA:

➤ IZOSTAVLJANJE ILI NEČUJNA REALIZACIJA GLASA - OMISIJA

Dijete ne može izgovoriti neki glas; pr: umjesto RIBA dijete izgovara IBA ili umjesto KRAVA dijete izgovara KAAVA.

➤ ZAMJENA GLASA - SUPSTITUCIJA

Dijete glas ili skupinu glasova koje ne može izgovoriti zamjenjuje nekim drugim glasom. Umjesto ŠUMA dijete izgovara SUMA. Umjesto RUKA dijete izgovara LUKA ili JUKA.

➤ NEPOTPUNO IZGOVARANJE GLASA ILI SKUPINE GLASOVA - DISTORZIJA

Dijete izgovara glasove, ali njihova zvukovna realizacija odstupa od standardnog izgovora. Pr: jako „umekšan“ izgovor glasova š,č,ž, ili francuski, grleni izgovor glasa r.

➤ **LEKSIČKA DISLALIJA**

Dijete izostavlja slogove ili glasove u riječima PAPIR - PIR, CRVENKAPICA - KAPICA.

Dodaje slogove ili glasove LOKOMOTIVA – LOKOMOKOTIVA.

Zamjenjuje mjesto slogovima i glasovima u riječima LOKOMOTIVA - KOLOMOTIVA, POKLOPAC - KLOPOPAC.

Dijete u dobi od 3 godine trebalo bi biti u mogućnosti služiti se gramatički pravilnim rečenicama. Uočite li se zaostajanja ili odstupanja u jezično govornom razvoju djeteta možemo razlikovati nekoliko tipova teškoća.

JEZIČNE TEŠKOĆE

➤ **USPOREN JEZIČNO GOVORNI RAZVOJ,**

a nakon četvrte godine NEDOVOLJNO RAZVIJEN GOVOR

Dijete progovara kasnije od svojih vršnjaka, govori manje od vršnjaka, koristi se ograničenim brojem riječi (siromašno jezično govorno izražavanje). Koristi kraće i jednostavnije rečenice. U strukturi rečenice će nedostajati veznici, pomoćni glagoli, prijedlozi. Dijete upotrebljava izraze koji su agramatični (pr: teta ide vrtić). Redoslijed riječi u rečenici je neuobičajen. Često ispušta ili zamjenjuje mjesta slogovima u riječima (polkopac umjesto poklopac). Čini brojne greške u izgovoru tako da je djetetov govor ponekad teže razumljiv okolini. Ima poteškoća u razumijevanju pitanja ili naloga koji mu se upućuju.

➤ **NERAZVIJEN GOVOR-**

Odnosi se na najteži oblik poremećaja jezično govornog razvoja koji podrazumijeva odsustvo govora ili izrazito oskudno rječničko gramatičko izražavanje.

➤ **POSEBNE JEZIČNE TEŠKOĆE**

Dijete kasnije progovara, usporen je jezični razvoj, siromašan i ograničen rječnik, nepravilna sintaksa, agramatične rečenice (nedostatak funkcionalnih riječi u rečenici - veznici, prijedlozi, zamjenice). Prosječna razvijenost općih intelektualnih sposobnosti, kod djeteta ne postoji organsko oštećenje, oštećenje sluha ili teški emocionalni poremećaj.

POREMEĆAJI RITMA I TEMPА GOVORA

➤ **MUCANJE**

To je poremećaj ritma i tempа govora. Očituje se ponavljanjem glasova, slogova riječi ili fraza, produljivanjem glasova, bezglasnim zastajanjima na početku ili unutar riječi, napetošću i grčevima tijekom govora, ubacivanjem pomoćnog glasa u govoru (pr: „a“ ili „h“) koji imaju funkciju pomoći djetetu da prevlada teškoće.

➤ **BRZOPLETOST**

To je poremećaj tečnosti govora. Obilježja brzopletog govora su: ubrzan tempo govora, česte artikulacijske pogreške u govoru, nepravilan izgovor glasova, siromašan rječnik. Rečenice su kratke, isprekidane, po strukturi jednostavne. U duljim rečenicama prisutne su gramatičke greške. U govoru djetete radi prekide (respiracijske pauze) kao da ne zna unaprijed što će reći. Prisutni su zastoji i zamuckivanja mada djetete češće ponavlja slogove ili riječi nego izolirane glasove. Često se u govoru potpomaže gestama i poštalicama i pokaznim zamjenicama (ovaj...ah...ovaj). Glas ponekad zvuči neugodno promukao. Posjeduje kratku i lako otklonjivu pažnju, teško se koncentrira na bitno. Nije svjesno svog govornog poremećaja (za razliku od djeteta koje muca). Ponaša se prirodno slijedeći svoje potrebe i misli, teško ili uopće ne prihvaća norme okoline. To je obično neuredno i nemarno, ali simpatično i izrazito komunikativno djetete.

➤ **BRADILALIJA**

To je pretjerano spor govor. Ona se javlja kao posljedica organskih oboljenja središnjeg živčanog sustava kao i kod neke djece s mentalnom retardacijom kao i psihički bolesne djece. Glavno obilježje je produživanje svih glasova, a posebno samoglasnika te usporen ritam i tempo govora. Takva djeca su i inače usporena i troma u svojim drugim aktivnostima, ostavljaju dojam lijenosti, tromosti i nezainteresiranosti.

➤ **SKANDIRAJUĆI GOVOR**

Tempo govora je najčešće usporen, a ritam narušen promjenama visine i/ili intenziteta govora unutar riječi i/ili rečenici. Razlog takva govora je u nemogućnosti usklađivanja finih pokreta organa za artikulaciju.

POREMEĆAJ GLASA

➤ **PROMUKLOST**

To je odstupanje od normalnog obilježja visine, intenziteta i kvalitete glasa. Može imati razne uzroke, između ostalih i preglasan govor ili pjevanje kao i naprezanje glasnica pri vikanju ili neartikuliranom glasanju.

KAKO MOŽETE POMOĆI U JEZIČNO GOVORNOM RAZVOJU ?

- ▶ Budite pravilan govorni uzor - govorite polagano i izražajno.
- ▶ Imenujte sve čime je dijete okruženo, opisujte radnje dok ih obavljate s djetetom.
- ▶ Slušajte sa zanimanjem sve što vam dijete govori.
- ▶ Ne ispravljajte dijete, krivo izgovorenu riječ ponovite korektno u izmjenjenom kontekstu.
- ▶ Ne opominjite dijete da treba govoriti sporije, tečnije ili brže, budite strpljivi i pričekajte da dijete završi što je htjelo reći.
- ▶ Nadograđivati i proširivati djetetovu rečenicu je korisno ali ne završavati je umjesto njega.
- ▶ Ako ne razumijete dijete budite iskreni. Dijete vam može pokazati ili ponoviti što želi.
- ▶ Prepričavajte nedavne događaje.
- ▶ Postavljajte pitanja, potičite dijete da i ono pita.
- ▶ Djetetu često čitajte priče. Potičite dijete da vas pita o priči sve što želi.
- ▶ Često govorite brojalice i pjesmice.
- ▶ Pažljivo birajte crtiće, filmove, kompjuterske igrice.